

Фестиваль «добрих практик» освітян Харківщини «Майстри педагогічної справи презентують» за темою «Медіаосвіта — актуальний компонент Нової української школи». Номінація «Українська мова та література»

ОПИС ДОСВІДУ

Борисенко Наталії Володимирівни,

вчительки української мови та літератури (вища категорія, методист)

Формування навичок критичного мислення та підвищення рівня медіаграмотності учнів та учениць під час уроків та позанавчальних заходів з української мови та літератури

Уроки української мови та літератури — чудовий простір для формування навичок критичного мислення, можливість сприяти підвищенню рівня медіаграмотності учнів та учениць. Ми працюємо із книгами, переглядаємо фільми за творами митців, шукаємо інформацію у ЗМІ та Internet, спілкуємось у соцмережах, застосовуємо сучасні засоби: від окремих програмних рішень до пакетів програм, від сайтів до порталів. Тому інтегрувати задачі медіаосвіти в уроки української мови та літератури не лише доречно, а й гармонійно.

Медіаосвіта — процес упровадження медіаграмотності в освіту, підготовка особистості, спроможної критично оцінювати інформацію, спосіб розвинути творчі та комунікативні здібності за допомогою і на матеріалі ЗМК. А медіаграмотність є сукупністю знань, навичок та умінь, які дають людям змогу аналізувати, критично оцінювати і відповідально створювати повідомлення.

Під час підготовки до уроків, предметних заходів урахувую необхідність підготовки дітей до життя та успішної самореалізації, для чого критичне мислення і медіаграмотність є безперечно важливими. Здатна критично мислити особистість розрізнятиме фейк від факту, не дозволить собою маніпулювати.

Тому у своїй роботі велику увагу приділяю формуванню навичок критичного мислення та намагаюсь сприяти підвищенню рівня медіаграмотності. Досвідом із цього питання ділюсь із колегами, зокрема, під час Всеукраїнської інтернет-конференції «Сучасні освітні тенденції: медіаграмотність та критичне мислення» виступала із темою [«Формування критичного мислення на уроках літератури»](#).

Розглянемо досвід роботи у форматі **Проблема — Рішення — Результат**.

1. Проблема — велика кількість інформації та неякісний контент. До того, як набути навичок критичного мислення, діти потрапляють до «океану» інформації, де поряд із фактами та корисним матеріалом зустрічається і неякісний контент. Супутньо виникає потреба дотримуватись авторських прав (копіювання інформації); принципів доброчесності (добір матеріалу, цитат); правил нетикету (спілкування у соцмережах); особистої безпеки (оприлюднення персональної інформації).

Рішення — запропонувати безпечне інформаційне середовище та створити якісний контент. Із цією метою я створила власний сайт <http://eof.in.ua/>, на якому абсолютно відсутній сторонній контент, реклама, а коментарі (які проходять

премодерацію) можуть залишати лише зареєстровані користувачі. Тому сайт є безпечним середовищем для учнів та учениць для навчання і спілкування.

Зауважу, позитивний приклад учительського сайту і сторінки в соцмережі навчає дітей дотримуватись нетикету: уникати образ, наклепів, фейків, уміти вести дискусію, — сприяє формуванню культури мовлення.

У січні 2020 запрацював канал [«Прості уроки з Наталією Борисенко»](#) на Youtube, який поступово наповнюється відеоуроками (рубрика «ЗНО — це просто!») і відеовисвітленням досвіду роботи (рубрика «Ідеї до уроків»).

Близько 3-х років створюю авторські навчальні квести, в журналі «Дивослово» у розділі «Педагогічні інновації» надруковані: «Навчання як маленька велика пригода (Квести на уроках та в позакласній роботі)», «Квест «Літературними стежками Харкова», присвячений Дню української писемності та мови». Провела вебінар [«Методика створення та проведення навчальних квестів»](#). За розробку уроку-квесту [«Удосконалення правописної грамотності»](#) отримала диплом у конкурсі «Уміти вчити».

Під час навчальних квестів досягається навчальна мета та формуються навички критичного мислення, учнівство навчається працювати в команді.

Упроваджую проектне навчання. Крім різноманітних короткотривалих, ми наразі працюємо над 2-ма довготривалими проектами.

Перший проект — журнал натхнення [«Art Times Magazine»](#). Кожен випуск — різне наповнення. Авторами можуть стати будь-хто з учнів. Кожен текст перевіряється антиплагіатною програмою.

Створення власного медіаконтенту — це великий крок назустріч медіаграмотності. Учнівство звикає дотримуватися принципів доброчесності, поваги до авторського права; вимагає цього від інших. А навчивши створювати власний якісний контент якомога раніше (долучаю з 5-го кл.), вдається швидше сформувати інформаційні вміння. Також діти навчаються правильно говорити, брати інтерв'ю, висвітлювати події, більше читають. Підвищується рівень медіаграмотності, розширюється світогляд, з'являється прагнення розвиватися.

Ще один довготривалий проект [«Сайти закладів освіти. Помилки»](#), над яким працюють учні та учениці 9-10 класів. Про інші — у моєму виступі [«Міні-проекти на уроках української мови та літератури»](#) під час Всеукраїнської інтернет-конференції «Проектні методи навчання».

Проекти дозволяють залучати дітей до позитивної медіакультури, навчати працювати з медіаджерелами, критично їх сприймати та тлумачити, формувати компетентності шукати, створювати, поширювати інформацію у різний спосіб, при цьому дотримуючись чужого авторського права і вмюючи захистити своє.

2. Проблема – досвід негативної медіакультури і впливів. Учні та учениці є різними за віком та уподобаннями, мають індивідуальні, психологічні, соціальні особливості; особиста медіакультура, і навіть морально-етичні погляди, залежать від оточення. На жаль, інколи це — негативний досвід.

Рішення — створення мотиваційних умов, звернення до рефлексії та активне включення у навчальний процес. Позитивне значення має рефлексія як на окремих етапах уроку, так і для пізнання себе, про це [Стаття «Рефлексія»](#).

Активного включення дітей досягаю шляхом впровадження інтерактивних методів навчання. Приклади інтерактивних уроків: [«Правопис слів із подвоєнням і подовженням приголосних»](#), [«Урок-презентація за життям і творчістю Олександра Олеся»](#). Також провела вебінар [«Інтерактивний урок: творимо разом із учнями»](#) та представила досвід під час Всеукраїнської конференції [«Інтерактивні справи як конструктор нестандартного уроку»](#)) на платформі освітнього проекту «На Урок».

Інтерактивні уроки – це можливість працювати в групах і парах, через навчальну гру пізнавати світ, генерувати ідеї, знаходити нестандартні рішення навчальних і життєвих проблем.

Сприяють формуванню критичного мислення бінарні та інтегровані уроки. Представляю [Опис і фото](#) та [Презентацію](#) до бінарного уроку з української мови та громадянської освіти «Вжити не можна померти або Ідеальна модель комунікації». А під час МК в «Дистанційній академії» в-ва «Основа» розповідаю про [«Інтегроване навчання: через активну взаємодію до свідомої особистості»](#).

Для уроків також створюю меми. Зауважу, що дивимось на ці медіаоб'єкти, так би мовити, навпаки. Наші меми – не справжні персонажі, а літературні. Меми завжди емоційно заряджені, порушують серйозні суспільні проблеми.

Так учнівство має можливість «примірити» різні ролі, «прожити декілька життів» разом із персонажами, подивитись на проблеми з різних точок зору, критично осмислити тексти творів, зрозуміти актуальність тем і піднятих автором питань. У цьому відео представляю [«Меми за обкладинками книг»](#).

Обізнаність учителя у тому, чим цікавляться учні, зокрема у сучасному інтернет – фольклорі, викликає повагу з боку учнів, що, в свою чергу, дозволяє подолати наступну проблему.

3. Проблема — страхи та скутість. Інколи ми помічаємо, що діти через певні причини побоюються висловлювати навселюд свою думку, бояться публічних виступів тощо. А для формування навичок критичного мислення вкрай необхідно, щоб учні та учениці були собою, обмінювались думками, висловлювали і відстоювали особисті погляди і не боялись зробити помилку.

Рішення — створення атмосфери довіри та щирої взаємодії. Тому насамперед дбаю про доброзичливу спокійну атмосферу. Досягти цього реально. Головне, відкритість, сучасність, відвертість (розповісти про себе, поділитись інтересами — я написала для своїх учнів та учениць [есе «Педагогічний портрет»](#)), уміння визнавати свої помилки, щира зацікавленість життям та інтересами кожного і кожної. Для установа довіри, партнерства, запрошую до проведення заходів колег: у якості журі [Брейн-ринг](#) або вчительську команду, яка змагається у Мовознавчому батлі з учнівською.

У цілому простежується зацікавленість уроками української мови та літератури; помітно зроста частка учнів та учениць, що читають твори у повному обсязі; для підготовки використовують кілька джерел інформації; толерантніше ставляться до особистих поглядів інших людей, уникають однозначних оціночних суджень; діти стали уважнішими та спостережливішими, краще розрізняють правду — неправду.